

Aineistojen avaaminen ja avoin julkaiseminen

Tutkimus- ja kehittämisosaaminen 5:
Tehtäväpankki

Johanna Kiviluoto ja Riikka Sinisalo
LAB-ammattikorkeakoulu

CC BY-SA

Oppimistavoitteet

- Opiskelija osaa löytää, tuottaa, hallita ja hyödyntää tutkimusdataa vastuullisesti sekä hahmottaa avoimen ammatillisen ja tieteellisen julkaisemisen kentän ja toimintatavat sekä eri toimijoiden roolit. Opiskelija arvioi lähteiden merkitystä ja analysoi erilaisten aineistojen hyödyllisyyttä.

Sisältö

- Tutkimusaineistojen hallinta -osion tehtävät (diat 4-7)
- Aineistojen avaaminen -osion tehtävät (diat 8-13)
- Tulosten julkistaminen -osion tehtävät (diat 14-21)
- Lopputehtävä: Oppimisen arviointi (diat 22-23)

Opintojakso tehtävineen on osa Tutkimus- ja kehittämisosaaminen 1–5 -kokonaisuutta, joka on tuotettu yhteistyössä Ammattikorkeakoulujen avoin TKI-toiminta, oppiminen & innovaatioekosysteemi -hankkeessa. Opintojakso on suunnattu ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittaville.

Osio 1: Tutkimusaineistojen hallinta

Mitä on tutkimusaineisto?

Mitkä seuraavista ovat tutkimusdataa? Valitse kaikki sopivat.

- **Vastaus 1: Haastattelujen litteraatiot**
Palaute 1 : Haastattelujen litteraatiot ovat dataa. Täydennettyinä aineiston kuvailun metatiedoilla, eli esimerkiksi kuvauksella litteroinnin tarkkuudesta ja käytetyistä apuvälineistä ja ohjelmistosta, syntyy tutkimusaineistoa.
- **Vastaus 2: Kyselytutkimuksen vastaukset**
Palaute 2: Kyselytutkimusten vastaukset ovat dataa. Täydennettyinä aineiston kuvailun metatiedoilla, eli esimerkiksi kuvauksella kyselylomakkeen teknisistä ratkaisuista ja käytetyistä koodeista, syntyy tutkimusaineistoa.
- **Vastaus 3: Työpajassa laaditut miellekartat ja tilanteen videointi**
Palaute 3: Työpajoissa laaditut miellekartat ja tilanteen videotallenne ovat dataa. Täydennettyinä aineiston kuvailun metatiedoilla, eli esimerkiksi kuvauksella työpajan työskentelyprosessista ja videotallenteen teknisistä ominaisuuksista, syntyy tutkimusaineistoa.
- **Vastaus 4: Testauslaitteen tuottamat mittaustulokset**
Palaute 4: Mittaustulokset ovat dataa. Täydennettyinä aineiston kuvailun metatiedoilla, eli esimerkiksi laitteen, käytettyjen menetelmien ja käsitellyn materiaalin kuvauksilla, syntyy tutkimusaineistoa.

Mitä on tutkimusaineisto?

Jotta tutkimusdataa voidaan hyödyntää, tulee se kuvailla, eli liittää aineistoon tietoja siitä, miten tieto on syntynyt ja miten sitä on käsitelty.

Kuka on päävastuussa aineiston kuvailusta?

- **Vastaus 1: Aineiston julkaiseva tietokanta**

Palaute 1: Kuka aineiston ja sen syntyprosessin tuntee tarkimmin ja on siksi luotettavin kuvailevan tiedon tuottaja? Kertaa vielä oppimateriaali.

- **Vastaus 2: Tutkija eli aineiston tuottaja**

Palaute 2: Hienoa! Tutkija eli aineiston tuottaja on tehnyt kaikki aineiston keruuseen liittyvät ratkaisut ja myös käsitellyt aineistoa edelleen, joten hänellä on paras osaaminen kuvata aineisto luotettavasti.

- **Vastaus 3: Kirjasto**

Palaute 3: Kuka aineiston ja sen syntyprosessin tuntee tarkimmin ja on siksi luotettavin kuvailevan tiedon tuottaja? Kertaa vielä oppimateriaali.

- **Vastaus 4: Tietohallinto**

Palaute 4: Kuka aineiston ja sen syntyprosessin tuntee tarkimmin ja on siksi luotettavin kuvailevan tiedon tuottaja? Kertaa vielä oppimateriaali.

Tutkimusaineistojen hallinta

Mikä seuraavista tutkimusaineistojen hallintaa koskevista väittämistä ei pidä paikkaansa?

- **Vastaus 1: Aineistohallinta takaa tutkimuksen laadukkuuden.**
Palaute 1: Oikein, tämä ei pidä paikkaansa. Aineistohallinta ei yksinään riitä laadukkaan tutkimuksen tekemiseksi, vaan on osa sitä. Myös muu tutkimusprosessi on toteutettava laadukkaasti.
- **Vastaus 2: Aineistohallinta mahdollistaa aineiston jatkokäytön.**
Palaute 2: Aineistohallinnalla pyritään nimenomaan siihen, että aineistoa olisi mahdollista hyödyntää myös sen tuottaneen tutkimuksen jälkeen. Kertaa vielä, mitä aineistohallinta on ja mihin sillä pyritään.
- **Vastaus 3: Aineistohallintaa ja sitä käytännössä kuvaavaa aineistohallintasuunnitelmaa edellytetään jo monissa tutkimuslaitoksissa ja korkeakouluissa.**
Palaute 3: Monet tutkimusrahoittajat, kuten EU ja Suomen akatemia sekä monet korkeakoulut edellyttävät aineistohallintasuunnitelmaa. Kertaa vielä, mitä aineistohallinta on ja mihin sillä pyritään.
- **Vastaus 4: Tietosuoja ja -turvan varmistaminen on osa aineistohallintaa.**
Palaute 4: Aineistohallinnassa pitää huomioida myös aineiston tietosuoja -ja turva. Kertaa vielä, mitä aineistohallinta on ja mihin sillä pyritään.

Osio 2: Aineistojen avaaminen

Tutkimusaineiston säilytystarpeen arviointi

Tutustu seuraaviin data-arkistoihin ja yhdistä ne arkistotyyppeihin (organisaation oma, kansallinen, kansainvälinen)

- Vastaus 1: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/39868>
Sopii yhteen vastausten kanssa 1: Organisaation oma data-arkisto
- Vastaus 2: <https://services.fsd.uta.fi/index>
Sopii yhteen vastausten kanssa 2: Kansallinen data-arkisto
- Vastaus 3: <https://b2share.eudat.eu/>
Sopii yhteen vastausten kanssa 3: Kansainvälinen data-arkisto

Tutkimusaineiston julkaisemisen edellytykset

Mitä kaikkea tulee huomioida, jos aikoo avata tutkimusaineistonsa? Valitse kaikki paikkaansa pitävät väittämät.

- **Vastaus 1: Tutkimuksessa kerätyn aineiston omistajuus on sovittu**
Palaute 1: Omistajuudesta voidaan sopia aineistohallintasuunnitelmassa tai tarvittaessa erillisellä sopimuksella.
- **Vastaus 2: Missä palvelussa aineisto kannattaa julkaista ja onko aineisto sinne sopivaa**
Palaute 2: Kullakin tutkimusaineistoja sisältävällä palvelulla on erilaiset vaatimukset, joten niiden selvittäminen ja huomiointi alusta saakka helpottaa aineiston julkaisuprosessia.
- **Vastaus 3: Pitääkö aineisto anonymisoida ennen julkaisua**
Palaute 3: Jos aineisto sisältää sensitiivistä informaatiota, kuten arkaluonteisia henkilötietoja, on ennen julkaisua selvitettävä, voiko aineistoa julkaista esimerkiksi anonymisoituna.
- **Vastaus 4: Millä ehdoin muut käyttäjät voivat aineistoa hyödyntää**
Palaute 4: Jotta jokaisen halukkaan aineiston jatkokäyttäjän kanssa ei tarvitse tehdä erillistä sopimusta, kannattaa hyödyntää avoimuutta tukevia valmiita lisenssejä, kuten Creative Commons.

Tutkimusaineiston julkaiseminen ja avoimuus

Kuten äsken opimme, tutkimusaineisto voi olla esimerkiksi käytettävissä vain tietyssä tiedostomuodossa tai saatavilla vain tiettyjen ehtojen puitteissa. Tutkimusaineistosi voi siis olla:

Avointa - Avoin data on dataa, johon kenellä tahansa on pääsy-, käyttö- ja jako-oikeus. Datan pitää olla koneluettavassa muodossa ja kaupallinenkin käyttö on sallittua.

Jaettua - Jaettu data on usein avointa dataa johon liittyy joitain käyttörajoituksia, esimerkiksi kaupallisen käytön maksullisuus. Jaettua voi olla myös data, johon on pääsy vain tietyillä ryhmillä, esimerkiksi tutkimusalan sisällä.

Suljettua - Erityisesti henkilötietoja sisältävien tutkimusaineistojen tulee usein olla suljettua. Myös tällaisen datan metatietojen, eli aineiston kuvailutietojen olisi kuitenkin hyvä olla julkisesti saatavilla.

Yhdistä esimerkkiaineisto ja avoimuuden taso:

- Vastaus 1: <https://hri.fi/data/dataset/asemakaavoilla-suojellut-rakennukset-ja-alueet-helsingissa>
Sopii yhteen vastausten kanssa 1: Avointa
- Vastaus 2: <https://etsin.fairdata.fi/dataset/9c96cd48-4357-457f-900a-7a02790f6782>
Sopii yhteen vastausten kanssa 2: Jaettua
- Vastaus 3: <https://www.seamk.fi/aineistot/?RepoMaterial=e1177e62-663d-4344-ae95-ec7ef9ee0bf5>
Sopii yhteen vastausten kanssa 3: Suljettua

Tutkimusaineistojen hallinnan palvelut

Tutustu tutkimusaineistojen hallintaan liittyviin palveluihin fairdata.fi -sivuston avulla. Yhdistä sitten palveluiden nimet ja käyttötarkoitukset:

- **Vastaus 1: IDA**
Sopii yhteen vastausten kanssa 1: tutkimusaineistojen säilytyspalvelu
- **Vastaus 2: Etsin**
Sopii yhteen vastausten kanssa 2: tutkimusaineistojen hakupalvelu
- **Vastaus 3: Qvain**
Sopii yhteen vastausten kanssa 3: tutkimusaineistojen kuvailutyökalu
- **Vastaus 4: Fairdata PAS**
Sopii yhteen vastausten kanssa 4: tutkimusaineistojen pitkäaikaissäilytyksen palvelu

Valmiit aineistot ja data-aineistoon viittaaminen

Mikä väittämä pitää paikkansa?

- **Vastaus 1: Toisen dataa käytettäessä siihen tulee aina viitata**
Palaute 1: Kyllä, valmista tutkimusaineistoa tai sen osia käytettäessä on viittaus tehtävä aina asianmukaisesti.
- **Vastaus 2: Versiotieto on pakollinen osa dataviittausta.**
Palaute 2: Versiotieto on kansallisen dataviittaussuosituksen mukaan valinnainen osa viittausta. Kertaa vielä aineisto.
- **Vastaus 3: Jos data-arkisto tarjoaa malliviittauspohjan, käy se sellaisenaan omaan lähdeluetteloon.**
Palaute 3: Malliviittaus käy vain harvoin lähdeluetteloon sellaisenaan, vaan siinä olevia tietoja pitää järjestää uudelleen sen mukaan, millaista viittauskäytännettä julkaisussa käytetään. Siinä on kuitenkin usein kaikki tarvittavat elementit, joten malliviittaus kyllä nopeuttaa viitteen laatimista. Kertaa vielä aineisto.
- **Vastaus 4: Valmista aineistoa käytettäessä tärkeintä on arvioida, onko aineisto riittävän ajantasaista.**
Palaute 4: Valmista aineistoa käytettäessä tärkeintä on arvioida, onko aineisto soveltuvaa omaan tutkimukseen. Kertaa vielä aineisto.

Osio 3: Tulosten julkistaminen

Avoim julkaiseminen

Mitkä seuraavista väittämistä voidaan yhdistää avoimeen julkaisemiseen? (Monivalinta)

- **Vastaus 1: Tutkimus saa lisää näkyvyyttä**

Palaute 1: Kyllä! Avoin julkaiseminen lisää tutkimuksen näkyvyyttä, kun julkaisut ova kenen tahansa vapaasti luettavissa.

- **Vastaus 2: Viittausten määrä kasvaa**

Palaute 2: Kyllä! Kun tutkimusjulkaisut ovat avoimesti saatavilla, ovat ne myös helpommin löydettävissä ja muiden tutkijoiden hyödynnettävissä. Näin ollen julkaisuun myös viitataan enemmän.

- **Vastaus 3: Avoimuus lisää tasavertaisuutta**

Palaute 3: Kyllä! Tieteellisten lehtien tilausmaksut ovat yleensä suuria, eikä esim. kehittyvissä maissa toimivilla tutkijoilla ole niihin välttämättä pääsyä edes yliopistojensa kirjastojen kautta. Sen sijaan avoimesti julkaistut artikkelit ja muut tutkimusjulkaisut ovat kenen tahansa saatavilla, kunhan vain internetyhteys toimii.

- **Vastaus 4: Monet tutkimusrahoittajat vaativat tulosten avointa julkaisemista**

Palaute 4: Kyllä! Esimerkiksi Horizon 2020 ja Suomen Akatemia vaativat jo rahoittamiltaan tutkimushankkeilta tulosten avointa julkaisemista. Tämän vuoksi avoin julkaiseminen ja sen mahdolliset kustannukset on hyvä ottaa huomioon jo rahoitusta haettaessa.

- **Vastaus 5: Avoimuus lisää TKI-toiminnan aluevaikuttavuutta**

Palaute 5: Kyllä! Erityisesti ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan yhtenä tärkeänä tavoitteena on vaikuttaa oman alueensa kilpailukykyyn ja yhteiskunnalliseen kehittymiseen. Kun TKI-hankkeiden tulokset ovat vapaasti saatavilla, voivat niitä hyödyntää niin alueen päättäjät, yritykset kuin mm. kolmannen sektorin toimijat.

Avoimen julkaisemisen reitit

Yhdistä avoimeen julkaisemiseen liittyvät termit ja niiden selitykset toisiinsa.

- **Vastaus 1: Organisaatioiden omat julkaisuarkistot, kuten Theseus**
Sopii yhteen vastausten kanssa 1: Vihreä OA eli rinnakkaisjulkaiseminen
- **Vastaus 2: Lähtökohtaisesti avoimet julkaisukanavat**
Sopii yhteen vastausten kanssa 2: Kultainen OA
- **Vastaus 3: Keräävät sekä tilausmaksuja että kirjoittajamaksuja**
Sopii yhteen vastausten kanssa 3: Hybridi OA
- **Vastaus 4: Rinnakkaisjulkaisemisessa useimmiten käytetty versio artikkelista**
Sopii yhteen vastausten kanssa 4: Post-print
- **Vastaus 5: Kustantajan määrittelemä viive- / karenssiaika, jonka aikana aineistoa ei saa julkaista vapaasti verkossa.**
Sopii yhteen vastausten kanssa 5: Embargo

Avoimuus, tekijyys ja käyttäjänoikeudet

Voin käyttää mitä tahansa internetistä löytämiäni kuvia omissa julkaisuissani, koska ne ovat vapaasti saatavilla. Totta vai tarua?

- **Vastaus 1: Tarua**

Palaute 1: Taruapa hyvinkin. Tekijänoikeudet pätevät myös verkosta löytyviin kuviin, eikä niiden käytön voida olettaa olevan automaattisesti sallittua.

- **Vastaus 2: Totta**

Palaute 2: Tutustu vielä oppimateriaaleihin ja erityisesti ImagOA -oppaaseen.

Predatorit eli saalistajajulkaisut

Mitkä seuraavista ovat saalistajajulkaisun tunnusmerkkejä? (monivalinta)

- **Vastaus 1: Julkaisu kerää APC –maksuja**
Palaute 1: Myös luotettavat ja laadukkaat kustantajat voivat kerätä APC -maksuja.
- **Vastaus 2: Samalla kustantajalla on kymmenittäin uusia lehtiä eri tieteenaloilta**
Palaute 2: Tämä on yksi merkki siitä, että kyseessä on rahastusmielessä toimiva kustantaja.
- **Vastaus 3: Julkaisun toimituskuntaa ei mainita eikä sen jäsenistä löydy tietoja**
Palaute 3: Tämä on yksi tärkeimmistä hälytysmerkeistä. Luotettavat kustantajat kertovat aina, keitä toimituskuntaan kuuluu ja miten heihin saa yhteyden.
- **Vastaus 4: Julkaisu ilmestyy harvoin, esim. vain kerran tai kaksi vuodessa**
Palaute 4: Ilmestymistiheys ei vielä yksin kerro mitään julkaisun luottavuudesta: monet arvostetut tiedejulkaisut ilmestyvät vain kerran vuodessa.
- **Vastaus 5: Lehden tai sen kustantajan sivuilla on mainoksia**
Palaute 5: Myös luotettavien kustantajien sivuilla voi olla mainoksia, mutta huomio kannattaa kiinnittää siihen, mitä mainostetaan: liittyvätkö ne jollain tapaa kyseiseen tieteenalaan, vai mainostetaanko jotain aivan muuta.

Predatorit eli saalistajajulkaisut

Tutustu seuraaviin avoimiin julkaisuihin. Mikä niistä täyttää saalistajan tunnusmerkit?

- Vastaus 1: [Intangible Capital](#)
Palaute 1: Perehdy uudelleen oppimateriaaliin
- Vastaus 2: [Journal of Modern Education Review](#)
Palaute 2: Oikein, siirry seuraavaan osioon
- Vastaus 3: [BMC Nursing](#)
Palaute 3: Perehdy uudelleen oppimateriaaliin
- Vastaus 4: [Alue ja ympäristö](#)
Palaute 4: Perehdy uudelleen oppimateriaaliin

Miten löydät luotettavia OA-julkaisuja

Tutustu kotimaiseen journal.fi -sivustoon. Mikä seuraavista tiedelehdistä EI ole sivuston kautta ainakaan vielä avoimesti saatavilla?

- Vastaus 1: Kasvatus & Aika
Tulos: 0
- Vastaus 2: Nordic journal of surveying and real estate research
Tulos: 0
- Vastaus 3: Aikuiskasvatuksen vuosikirja
Tulos: 1
- Vastaus 4: Matkailututkimus
Tulos: 0

Miten löydät luotettavia OA-julkaisuja

Mistä löytyy mitään? Yhdistä avointen julkaisujen etsimiseen tarkoitetut palvelut ja niiden kuvaukset.

- **Vastaus 1: Hakemisto, jonka kautta haettavissa ja luettavissa yli 13 700 korkeatasoisen tiedejulkaisun sisällöt**
Sopii yhteen vastausten kanssa 1: DOAJ
- **Vastaus 2: Kotimaisten ammattikorkeakoulujen yhteinen julkaisuarkisto**
Sopii yhteen vastausten kanssa 2: Theseus
- **Vastaus 3: Kansainvälinen julkaisuarkistojen hakemisto**
Sopii yhteen vastausten kanssa 3: OpenDOAR
- **Vastaus 4: Paikantaa artikkelista mahdollisesti saatavilla olevat ilmaisversiot**
Sopii yhteen vastausten kanssa 4: DOAI
- **Vastaus 5: Akateeminen Google**
Sopii yhteen vastausten kanssa 5: Scholar

Lopputehtävä

Oppimisen arviointi

Lopputehtävässä tiivistät tällä kurssilla käsitellyt asiat kolmen otsikon alle, listaten kuhunkin kolme alakohtaa.

1. Mitkä olivat keskeisimmät oppimasi asiat kurssilla? (kolme asiaa)
2. Miten voit hyödyntää kurssilla oppimaasi omissa opinnoissasi ja/tai työssäsi? (kolme asiaa)
3. Mistä kurssin teemoista haluaisit vielä oppia lisää? (kolme asiaa)

